

Солодковський Ю.М., к.е.н., доцент
кафедри міжнародної торгівлі

НАВЧАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЕКОНОМІСТІВ

Сьогодні можна, на наш погляд, з упевненістю говорити не тільки про інтернаціоналізацію, але й про глобалізацію університетської освіти. З політекономічної точки зору формується глобальний споживчий попит на освітні послуги, з одного боку, під дією вимог глобалізованого ринку праці, а з іншого — внаслідок розвитку транснаціональної освіти й кроскультурної уніфікації (рис. 1).

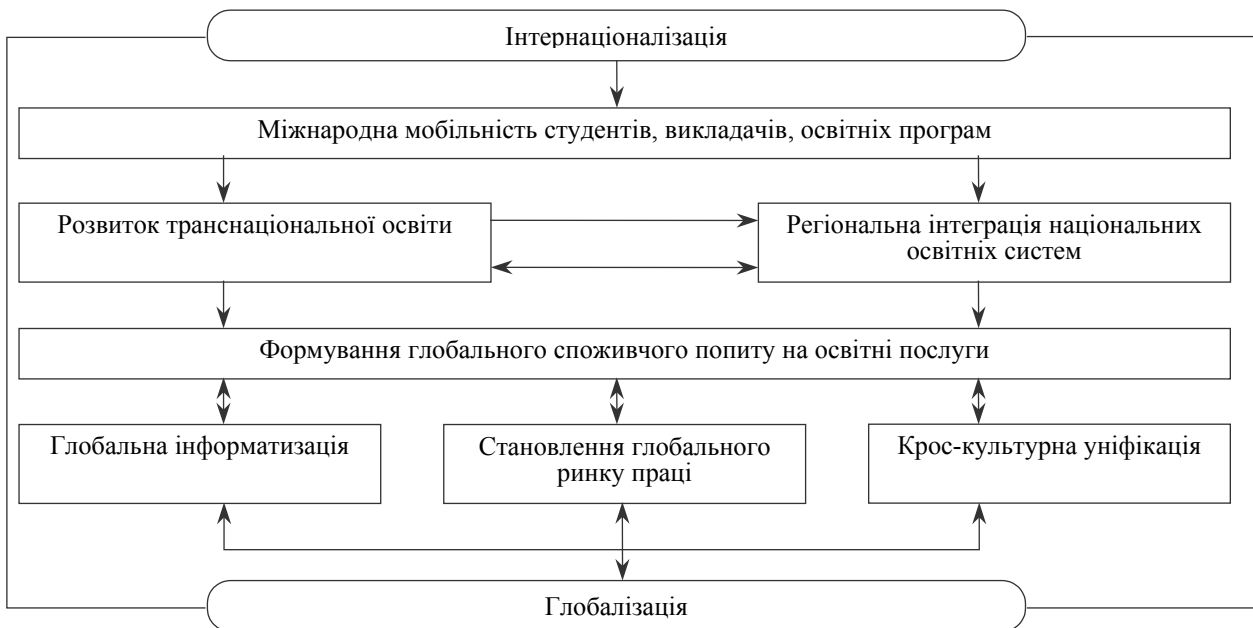

Рис. 1. Інтернаціоналізація і глобалізація університетської освіти

Загалом, глобалізація є чи не найфундаментальнішим викликом університетській освіті за більш, аніж тисячолітню її історію, що обумовлено, в першу чергу, безпрецедентною інтенсифікацією якісно обновлюваних потоків наукової інформації. При цьому, сучасне середовище розвитку університетів характеризується крім провадження глобалізаційного прогресу, ще як мінімум однією ключовою ознакою — динамізацією конкурентної боротьби на всіх без виключення ринках.

Щоби бути конкурентоспроможним на сучасному ринку освітніх послуг, університет має функціонувати як динамічна інноваційна система, інтегрована не тільки у національну, але й у глобальну інноваційні системи (рис. 2).

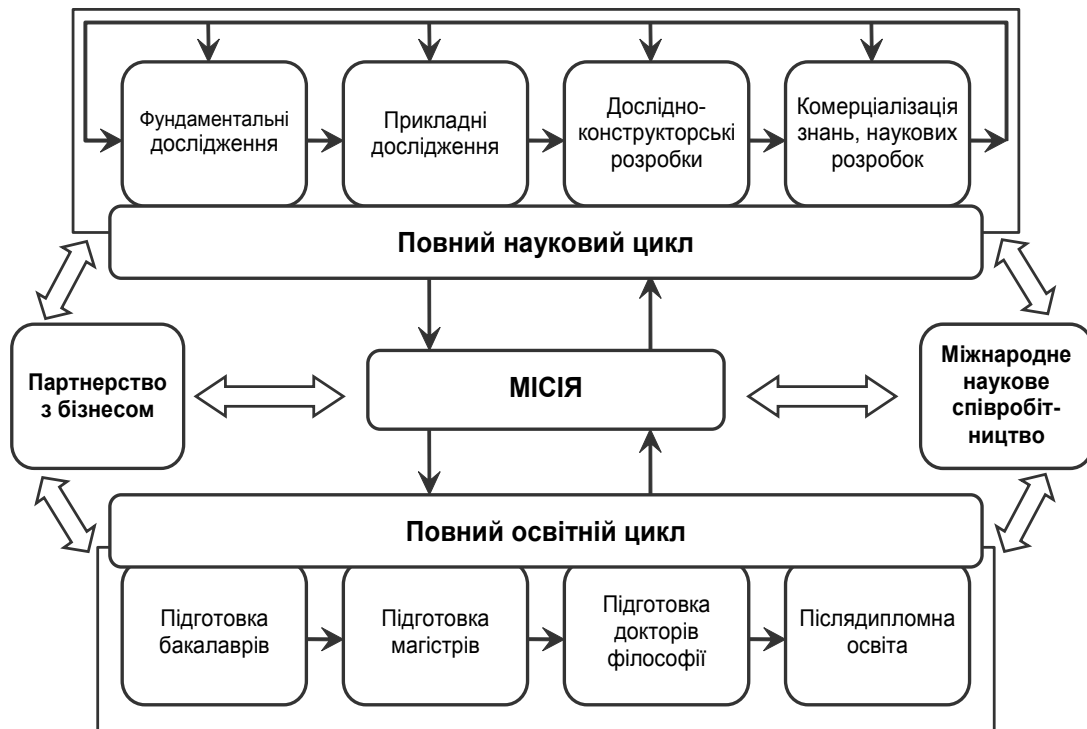

Рис. 2. Інноваційна система університету

Відтак, серед ключових принципів глобальної конкурентоспроможності університетів доцільно, на наш погляд, виділити:

- внутрішню інтегративність освітньої, дослідницької та інноваційно-консалтингової діяльності;
- регіональну та міжнародну інтегрованість, що забезпечує відповідність світовим освітнім стандартам;
- демократичність освіти, відкритість і прозорість університетської діяльності;
- диверсифікованість джерел фінансування;
- правову та інфраструктурну самодостатність.

У глобальній парадигмі розвитку, враховуючи значимість компетентнісного підходу до навчання економістів, принципового значення у підготовці конкурентоспроможних фахівців набувають не тільки вузькопрофільні знання, але й:

- знання тенденцій і закономірностей економічної глобалізації; тенденцій розвитку та механізмів функціонування ТНК; системи і основних моделей управління людськими ресурсами багатонаціональних корпорацій;
- вміння аналізувати і прогнозувати шляхи і параметри розвитку глобальної економіки; використовувати інструменти реалізації основних функцій менеджменту в практиці управління міжнародними корпораціями за умов багатонаціонального середовища, використовувати інструменти залучення, селекції, мотивації, навчання та просування кадрів фахівців і керівників;
- навички ідентифікувати чинники і механізми функціонування глобального ринку; розробки та реалізації управлінських рішень, що посилюють конкурентоспроможність міжнародних компаній на глобальних ринках; розробки та реалізації кадрових рішень, що посилюють конкурентоспроможність людського капіталу корпорацій;
- застосування сучасного інструментарію обґрунтування і реалізації стратегій розвитку конкурентоспроможності корпорацій, країн і регіонів в умовах глобалізації; сучасних технік бізнес-консалтингу для виявлення ключових проблем ТНК й обґрунтування шляхів їх розв'язання; ефективних технік управління індивідуальним виконанням та командною роботою персоналу з метою нарощування інноваційного потенціалу міжнародних компаній та здійснення змін у відповідності з вимогами глобального середовища.

Уперше на міжнародному рівні актуальні питання розвитку і набуття студентами в процесі навчання глобальних компетенцій розглядалися у Доповіді міжнародної комісії з освіти XXI ст.,

була представлена ЮНЕСКО у 1997 р. У доповіді Жака Делора «Освіта: прихований скарб» було виділено такі чотири «стовпи» глобальних компетенцій, на яких має базуватися освіта ХХІ ст.:

- навчитися пізнавати;
- навчитися діяти;
- навчитися жити спільно;
- навчитися бути.

Даний підхід було поглиблено й розвинуто іншими авторитетними організаціями та окремими університетськими інституціями, зокрема командою освітніх експертів, практиків і вчених під назвою Цільова група з розробки цільових компетенцій (Global Competence Task Force), під егідою та в рамках спеціальної освітньої ініціативи американської Ради президентів державних шкіл (CCSSO-EdSteps) і за сприяння Азійського партнерства з глобального навчання (Asia Society Partnership for Global Learning). Фахівцями цієї експертної групи було запропоновано дефініцію глобальних компетенцій, як «здатності та схильності до розуміння та дій у питаннях, що мають глобальне значення» і розроблено характеристики «глобально компетентної особи». Припускається, що глобально компетентним особам цікаво дізнаватися про світ і відомо яким чином він функціонує. Вони прагнуть і мають змогу використовувати великі ідеї, інструменти, методи й мови, які є важливими для будь-якої сфери знань, аби брати участь у розв'язанні нагальних проблем сьогодення. Вони використовують і розвивають цей досвід, враховуючи різні підходи, ефективно обмінюючись думками й висловлюючи свою думку та вживаючи заходів з метою поліпшення умов середовища. Ключові та базові глобальні компетенції експертами Цільової групи було представлено у формі «Матриці» глобальних компетенцій (табл. 1)

Варто зауважити, що до ініціативи розроблення компетенцій останнім часом долучаються й відомі дослідницькі університети світового класу (Гарвардський, Мічиганський тощо), розвиваючи власні ієрархії компетенцій, системи вмінь і навичок, необхідні студентам у сучасну еру глобалізації, розробляючи власні методики їх оцінювання та імплементуючи у свою практику ефективні заходи для підготовки глобально компетентних студентів та викладачів. Крім того, нині у світі ведуться активні дискусії щодо трансформації наявних компетентнісних підходів у вищій освіті задля її модернізації та з метою підготовки глобально компетентних фахівців. Прикладом таких обговорень слугує підхід до класифікації вмінь та навичок ХХІ ст. (представлений наступним слайдом), який було запропоновано і розвинуто фахівцями й експертами американського консалтингового агентства «Метірі груп» («Metiri Group»), яке здійснює свою діяльність у сфері розробки та впровадження новітніх освітніх технологій (рис. 3).

Таблиця 1

«МАТРИЦЯ» ГЛОБАЛЬНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

Досліджувати світ	Усвідомлювати перспективи	Обмінюватись ідеями	Діяти
Студенти досліджують світ поза межами їх безпосереднього середовища	Студенти усвідомлюють власні думки та ідеї інших осіб	Студенти ефективно обмінюються ідеями з різною аудиторією	Студенти трансформують свої ідеї та висновки у відповідні дії
Визначають проблеми, генерують питання місцевого, регіонального чи глобального масштабу і пояснюють їхню значущість	Усвідомлюють і виражають своє ставлення до ситуації, подій, проблем, визначають можливий вплив на них	Усвідомлюють і виявляють своє ставлення щодо того, як групи людей можуть по-різному сприймати одну й ту саму інформацію, і яким чином це впливає на спілкування	Ідентифікують та створюють можливості для особистих або спільних дій задля вирішення чи реагування на різні ситуації, події та проблеми
Використовують різні мови, національні й міжнародні інформаційні джерела для виявлення та вирішення глобально значущих питань	Вивчають думки й уявлення інших людей, наукових шкіл та визначають можливості їх зміни у перспективи	Ефективно спілкуються з різними людьми, використовуючи відповідні вербальні й невербальні методи спілкування, мови і стратегії	Оцінюють можливості та планують дії, що базуються на фактичних даних з урахуванням сучасних підходів та можливих наслідків
Збирають, синтезують та аналізують дані щодо глобально значущих питань та розробляють відповідні заходи	Усвідомлюють, яким чином культурні взаємозв'язки впливають на різні ситуації, події, зокрема на розвиток знань	Здійснюють підбір та використовують відповідні технології й медіа в комунікаціях з різними аудиторіями	Креативно й етично діють, особисто чи у співпраці, на різних рівнях та оцінюють вплив ужитих заходів
Розробляють засновані на переконливих доказах пропозиції, що відображають різні погляди та формулюють відповідні висновки	Чітко усвідомлюють, яким чином диференційований доступ до знань, технологій і ресурсів впливає на якість життя і перспективи	Усвідомлюють, що ефективні комунікації впливають на взаємопорозуміння і співпрацю між людьми	Належним чином усвідомлюють власний потенціал можливого впливу на різноманітні ситуації

Наведена класифікація вмінь і навичок характеризується відносною універсальністю, оскільки відображає глобально значущі на сьогодні компетенції, яких повинен набувати кожен студент у ході навчання в будь-якому університетському закладі.

Рис. 3. Уміння і навички XXI століття

Незважаючи на зменшення цікавості до застосування компетентнісного підходу в освіті США, про що свідчить закриття Національного центру досліджень професійної освіти (National Center for Research in Vocational Education) фінансованого Міністерством освіти США, уряд країни, як і деякі інші міжнародні інституції, надає великі гранти для фундаментального дослідження глобальних компетенцій.

Глобальне дослідження лідерських компетенцій проведено компаніями Right Management (підрозділ Manpower Grup) і Tucker International (спеціалізується на наданні послуг з оцінки персоналу), у ньому брали участь більше 2000 лідерів з 13 країн. Головним результатом дослідження стало виявлення шести ключових компетенцій глобального лідерства (табл. 2): соціальна адаптація; креативність; внутрішня спокійність; повага до віри інших людей; уміння викликати довіру; уміння визначити напрям в умовах невизначеності.

Таблиця 2

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА

Компетенції	Характеристики компетенції
Соціальна адаптація	Уміння комфортно соціалізуватися з незнайомими людьми в спонтанних ситуаціях, а також уміння виявляти інтерес у інших і вміння демонструвати власний інтерес
Креативність	Уміння та готовність отримувати задоволення від вирішення складних задач, прагнення до інноваційних рішень соціальних і ситуаційних проблем, а також уміння навчатися з різних джерел
Внутрішня спокійність	Здатність залишатися спокійним, відсутність надлишкової самокритики і уміння вчитися на помилках
Повага до віри інших людей	Повага до політичної та релігійної віри інших людей, повага до людей з інших культур
Уміння викликати довіру	Уміння вибудувати ті підтримувати відносини на довірі
Уміння визначити напрям в умовах невизначеності	Уміння діяти в умовах хаосу, уміння не дратуватися та не падати духом, а також уміння швидко ідентифікувати механізми роботи в інших культурних середовищах

Ректором нашого університету, у доповіді «Стратегічні пріоритети розвитку університету в глобальній парадигмі конкурентоспроможності», визначено такі глобальні компетенції:

- знання особливостей і тенденцій сучасного цивілізаційного розвитку;
- вміння проводити дослідження міжнародного характеру;

- критично мислити і генерувати креативні ідеї та важливі проблеми на інноваційній основі;
- бути обізнаним і ставитись з повагою до культурного різноманіття народів.

Варто відзначити, що нам потрібно продовжувати дослідження у напрямі вдосконалення, як глобальних, так і професійних компетенцій оскільки умови практичної діяльності наших випускників постійно змінюються і вимагають адаптації відповідних компетенцій. Вдосконалюючи систему глобальних компетенцій КНЕУ, на наш погляд, доцільно враховувати такі передумови:

По-перше, зростаючу роль практичного досвіду у структурі компетенції. Спеціалісти Британської школи менеджменту віддають досвіду 70 % ваги професійної компетенції. З урахуванням цього, доцільно було б формувати «компетентнісну модель випускника», яка передбачає аналіз даних щодо працевлаштування випускників, вивчення виконуваних ними посадових інструкцій, підтримування довгострокових двосторонніх комунікацій, активізацію роботи асоціації випускників, інтенсифікацію та підвищення ефективності роботи з роботодавцями (для спеціальності міжнародна економіка — це, перш за все, і міжнародні організації) тощо.

По-друге, необхідність слідування принципу «Випереджуючого навчання», під яким мається на увазі виявлення компетенцій, актуальність яких проявлятиметься мінімум через 5–7 років, для чого потрібно проводити прогностичні дослідження ринку праці. Подібні дослідження проводяться у бізнесі, чим маємо займатися й ми, наприклад, на основі співробітництва факультетів, центру працевлаштування «Перспектива» та Інституту вищої освіти тощо.

По-третє, готовність, прагнення та здатність до створення комунікативного поля вивчення глобальних і професійних компетенцій (рис. 4). Формування такого поля має відбуватись на принципах взаємовигідної співпраці між КНЕУ, роботодавцем, випускником, партнерами та міжнародними інституціями.

Д. Белл, досліджуючи постіндустріальне суспільство, вказує на перехід економіки від переважно виробництва товарів до виробництва послуг, проведення досліджень, організації систем освіти і підвищення якості життя. Постіндустріальне суспільство передбачає виникнення цілого «класу» — консультантів, експертів, технократів, тобто людей, які характеризуються високою цілісністю життєвої компетентності.

Рис. 4. Формування комунікативного поля (КП)

У відповідь на запити суспільства освіта розробляє та впроваджує інноваційні (випереджуючі) методи і технології, направлені на формування такої якості особистості, як компетентність, що включає: по-перше, весь спектр особистісних характеристик, а по-друге, соціально-професійні якості людини. Мета, яка зараз ставиться перед освітою, передбачає формування високоосвіченої, вільної і духовної особистості, здатної до самовизначення, самоосвіти і самоактуалізації у світі, що, до речі, зазначено й у Національній доктрині розвитку освіти. Проте, виходячи із вивчення світового досвіду впровадження компетентнісного підходу в освітній процес, ми змушені визнати його не однозначність і недосконалість. Сьогодні компетентнісний підхід до організації освіти використовується переважно у європейських інститутах прикладних досліджень і абсолютно ігнорується класичними університетами, які формують фундаментальну науку. Тож для КНЕУ, на нашу думку, важливим є визначення меж використання компетентнісного підходу, оскільки ми завжди відзначались як академічний заклад фундаментальної освіти, який випускає максимально готових до сучасних бізнес умов магістрів.